

Gymnázium Lovosice

Program Gymnázia Lovosice k prevenci a řešení šikany

Vypracovala: Mgr. Kateřina Daňková

Program Gymnázia Lovosice k prevenci a řešení šikany mezi žáky vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Jeho cílem je ochrana zdravého, bezpečného a spolupracujícího prostředí na našem gymnáziu a vytvoření krizového plánu v případě nutnosti řešení šikany.

Zásady vztahů ve třídě a škole

1. Žáci se k sobě vzájemně chovají přátelsky se vzájemnou tolerancí a úctě k individualitě každého spolužáka. Jejich snahou je vytvářet dobré vztahy uvnitř třídních kolektivů i k ostatním žákům a pracovníkům naší školy.
2. Žáci, pedagogové i ostatní zaměstnanci školy vystupují proti úmyslnému ubližování, ohrožování a zastrašování spolužáků a sami se ho nedopouštějí. Jejich povinností je předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoliv formě nesmí být ani žáky ani pedagogickým sborem akceptováno. Žáci i pedagogové podporují vědomí sounáležitosti a spolupráce, rozvíjejí vzájemný respekt a jednají v souladu se školním řádem a ostatními právními normami s důrazem na odpovědnost každého jednotlivce.

Charakteristika šikanování

1. Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí. Je to jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat spolužáka, případně skupinu spolužáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.
2. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.
3. Může se realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, pak se jedná o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky, jejich sdílení apod.
4. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení nebo ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.
5. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví šikanovaného.

Šikana zaměřená na učitele

1. Tato forma šikany je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele.
2. Nejčastěji se odehrává ve škole, může se ale odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.
3. Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních.
4. V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí tímto programem. Pokud je to nutné, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě. Vyžaduje-li to situace, vedení školy zajistí izolaci agresora.
5. Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky, vedení školy ve spolupráci s metodičkou prevence a výchovnou poradkyní proto zajistí posouzení sociálních vztahů ve

třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení – ideálně intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě.

Projevy šikanování

1. Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana)
2. Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
3. Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany
4. Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem trestné činnosti

Stádia šikanování

1. Zrod ostrakismu: jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.
2. Fyzická agrese a přitvrzování manipulace: v zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci se na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem apod. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu mírná fyzická agrese.
3. Vytvoření jádra (klíčový moment): vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování.
4. Většina přijímá normy: normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.
5. Totalita neboli dokonalá šikana: násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí – jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Povinnosti pedagogických pracovníků vzhledem k prevenci šikanování ve škole

1. Pedagogičtí pracovníci zajišťují v souladu s pracovním řádem dohled nad žáky.
2. Třídní učitelé informují na začátku školního roku žáky o zákeřnosti a problematice šikanování a o morální povinnosti každého studenta upozornit na zpozorované projevy šikany ve třídě nebo škole svého třídního učitele, popřípadě jiného pracovníka školy. Své podezření může každý také sdělit metodice školní prevence, výchovné poradkyni nebo vedení školy.
3. Povinností každého pedagogického pracovníka je šikanování předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Za zvlášť nebezpečné je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování. Podezření z šikanování ve třídě nebo ve škole je třeba oznámit metodice školní prevence a výchovné poradkyni.
4. S krizovým plánem pro řešení šikany jsou na pravidelných schůzkách seznámeni i zákonní zástupci žáků.
5. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na důvěrnost informací.

Postupy řešení šikanování – Krizový plán

Důležitým momentem je odhalení šikany, které vyplývá z pozorování chování a projevů žáků ve třídě i mimo ni, popřípadě vycházející z přímého či nepřímého upozornění žáků nebo rodičů. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stádia a formy šikanování.

A) Pro vyšetřování počáteční šikany platí následující strategie:

Pedagogický pracovník podle závažnosti projevů sám nebo ve spolupráci s metodičkou školní prevence a výchovnou poradkyní postupuje v těchto krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi
2. Nalezení vhodných svědků
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikdy však konfrontace obětí a agresorů)
4. Zajištění ochrany obětím
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Po vyšetření na základě rozboru případu následuje výchovná práce s kolektivem třídy, agresorem i obětí, potrestání viníků a další možná spolupráce s rodiči agresorů i obětí, popřípadě s dalšími výchovnými institucemi.

B) Pokročilá šikana s neobvyklou formou (výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídní lynčování) vyžaduje následující postup:

1. Bezprostřední záchrana a ochrana oběti
2. Domluva pedagogických pracovníků s metodičkou prevence, výchovnou poradkyní a vedením školy na spolupráci a postupu vyšetřování
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
4. Nahlášení policii
5. Vlastní vyšetřování

V rámci první pomoci škola při pokročilé, brutální a kriminální šikaně spolupracuje s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s PPP Litoměřice, orgány sociálně právní ochrany dítěte a Policií ČR. Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Výchovná opatření

1. Dále pracovat s agresorem (jeho náhled na jeho chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů, psychiatrů.
2. Pro potrestání lze po zvážení míry a nebezpečnosti šikanování či jeho stádia užít i následující běžná výchovná opatření: napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení (příp. vyloučení ze studia na střední škole), snížení známky z chování.
3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým kolektivem třídy.
4. V mimořádných případech:
  - a) Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do bytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.

- b) Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- c) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování specializovanou pomoc.

Zpracováno dle:

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních